



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## Universitätsbibliothek Paderborn

**D. Bernardi Primi Clarævallensis Abbatis, Ordinis  
Cisterciensium Antesignani, melliflui Ecclesiæ Doctoris  
Sermones In Dominicis & Festa per annum**

**Bernardus <Claraevallensis>**

III. In eadem Vigilia.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-39254**

IN VIGILIA NATIVITATIS DOMINI:  
S E R M O III.

Exod. 16. b  
† Utitur his  
verbis Eccl.  
in Offic.  
matut. vi-  
gilie Nati-  
vit. pro In-  
vitat.

Exod. 16. b  
Ecclesia iudi-  
cium infalli-  
bile in usu &  
applicatione  
scriptura.

Duo mystici  
dies,  
Unus huius  
seculi, alter  
futuri.

Psal. 142. b  
Psal. 83. d  
Ibid. b

**H**odie scietis quia veniet Dominus, † & manè videbitis gloriam eius: Quippe terrigenæ, & filii hominum, audite. Vos qui in pulvere estis, expergiscimini & laudate: quia veniet Medicus ad agrotos, Redemptor ad venditos, ad errantes via, ad mortuos vita venit, quippe qui projiciat in profundum maris omnia peccata nostra, qui sanet omnes infirmitates nostras, qui nos propriis humeris ad propriæ dignitatis reportet originem. Magna est ista potentia, sed plus est miranda misericordia, quod sic venire voluit, qui potuit subvenire. *Hodie* (inquit) *scietis quia veniet Dominus*. Verba hæc quidem suo loco & tempore in Scriptura posita sunt<sup>b</sup>, sed non incongruè illa Vigiliæ Dominicæ Nativitatis Ecclesia mater aptavit. Ecclesia, inquam, illa quæ secum habet consilium & spiritum sponsi & DEI sui, cui dilectus inter ubera commoratur, ipsam cordis sui sedem principaliter possidens & conservans. Nimirum ipsa est, quæ vulneravit cor eius, & in ipsam abyssum Secretorum Dei oculum contemplationis immerfit, ut & illi in suo, & sibi in eius corde perennem faciat mansionem. Cum ergò ipsa in Scripturis divinis verba vel alterat, vel alternat, fortior est illa compositio, quam positio prima verborum: & fortassis tantò fortior, quantum distat inter figuram & veritatem, inter lucem & umbram, inter dominam & ancillam.

*Hodie scietis, quia veniet Dominus*. Secundum æstimationem meam duo in verbis istis dies nobis expressius commendantur. *Primus*, qui à primo hominis lapsu labitur utque ad finem mundi; dies cui Sancti sæpius maledixisse noscuntur. Ab illa enim lucidissima die in qua conditus fuerat Adam eiectus est, & in has rerum contrusus angustias, diem tenebrosum incurrit, & penè à lumine veritatis extinctus. In hac die nascimur universi, si tamen dies debet & non potius nox vocari: nisi quod lumen rationis quasi quandam scintillulam nobis insuperabilis illa misericordia dereliquit. *Secunda* verò dies erit in splendoribus Sanctorum, in perpetuas æternitates, cum inclaruerit illud serenissimum mane, cui est misericordia repromissa, & absorpta erit mors in victoria: cum dimotis umbris & tenebris, splendor veræ lucis sursum & deorsum, intus & externis cuncta pariter occupabit. *Audiam fac mihi mane misericordiam tuam*, ait sanctus<sup>a</sup>, & *Repleti sumus mane misericordia tua*<sup>b</sup>. Sed ad nostrum diem revertamur, quia tanquam *custodia in nocte*<sup>c</sup> pro sua brevitate dicitur, qui tanquam nihilum & inane ab illo familiari Spiritu sancti

In vigilia Nat. Domini, Sermo III. 65

sancti organo nominatur, cum dicit <sup>d</sup>: *Quoniam omnes dies nostri defecerunt, & <sup>e</sup>, Defecerunt sicut fumus dies mei, &, Dies mei sicut umbra declina-* <sup>d</sup> Pfal. 89. b  
<sup>e</sup> Pfal. 101. b  
*verunt: Parvi & pessimi sunt omnes dies vita mea, ait ille sanctus Patriar-* <sup>f</sup> Gen. 47. b  
 cha <sup>f</sup>, qui vidit Dominum facie ad faciem, qui cum eo tam familiariter loquebatur. Et quidem in hac ipsa die homini, Deus rationem præstat, tribuit intelligentiam: sed necesse est ut exeuntem de hoc mundo illuminet lumine scientiæ suæ, ne si de domo carceris & umbra mortis extinctus exierit, illuminari non valeat in æternum. Ideo quippe unigenitus Dei Sol iustitiæ tanquam immensi & præclari luminis cereus in huius mundi carcerem illuminatus est & accensus, ut omnes qui illuminari voluerint, ad illum accedant, illique jungantur, ut nihil medium inter illos sit & ipsum. Peccata enim nostra separant inter nos & Deum. Sed illis sublatis, vero lumini illuminandi, & quasi concorporandi connectimur in idipsum; sicut lumen extinctum, lumini lucenti & ardenti sine aliquo medio coniungitur, ut illuminetur quatenus per exemplum visibillum, effectus rerum invisibilium cognoscamus.

*Lumen divinum nobis necessarium.*

Ad hoc igitur tam magnum & præfulgidum sidus juxta Prophetam, illuminemus nobis lumen scientiæ, priusquam de mundi huius tenebris exeamus, ne de tenebris transeamus ad tenebras, & tenebras sempiternas. Quæ est autem ista scientia? Profectò scire quia veniet Dominus, etsi quando veniet, scire non possumus. Hoc est illud totum quod postulatur à nobis. At, inquis, ista scientia omnium est. Quis enim nesciat vel nomine tenus fidelis, quia veniet Dominus; qui venturus est judicare vivos & mortuos, & reddere unicuique juxta opera sua? Non omnium ista est scientia, Fratres mei, & nec multorum; paucorum est, quia revera pauci sunt qui salvantur. Putasne quia illi, qui cum male fecerint, lætantur, & exultant in rebus pessimis <sup>f</sup>, vel sciunt, vel cogitent quia veniet Dominus? Si dixerint ipsi, tu noli credere: quia *qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est* <sup>g</sup>. *Confitentur,* ait Apostolus <sup>h</sup>, *se nosse Deum, factis autem negant.* Quia *fides sine operibus mortua est* <sup>i</sup>. Non enim se ita omni impuritate polluerent, si Dominum venturum scirent vel formidarent; sed vigilarent utique, & non sinerent tam graviter perfodi conscientias suas.

*Quali scientia nos illuminari oporteat.*

<sup>f</sup> Prov. 2. c  
*Scientia vel memoria venturi Iudicii, paucorum est.*  
<sup>g</sup> 1. Ioan. 2. a  
<sup>h</sup> Tit. 1. d  
<sup>i</sup> Iacob. 2. d

Scientia autem ista in primo gradu operatur penitentiam & dolorem, ut risum in luctum, cantum in planctum, gaudium in moerorem convertat, & incipiant tibi displicere, quæ . . . menter ante placuerant: ut illa specialiter horreas, quæ specialiter appetebas. Sic enim scriptum est <sup>k</sup>: *Quia qui addit scientiam, addit & dolorem:* ut veracis & sanctæ scientiæ sit dolor subsequens argumentum. In secundo verò gradu operatur

*Scientia salutaris primus gradus seu effectus penitentiæ seu dolor de peccatis.*  
<sup>k</sup> Eccl. d

*Secundus,  
correctio.*

*l Eccl. 34. d.*

*m Ioan. 5. d.*

*Tertius, sol-  
licitudo.*

*Felix Con-  
scientia, qua  
spiritualis læ-  
ritie, & filia-  
lis timoris in  
se iustitiam  
sentit.*

*NOTA.  
Nulla securi-  
tas in hoc sa-  
culo. Semper  
timendum.*

ratur correctionem, ut iam non exhibeas membra tua arma iniquitatis peccato, sed coerceas gulam, jugules luxuriam, superbiam deprimas, & facias servire corpus sanctitati, quod iniquitati antè servierat. Pœnitudo etiam sine correctione non proderit sicut sapiens ait <sup>l</sup>: *Unus edificans, unus destruens, quid prodest eis nisi labor? Unus orans, & unus maleficens, cuius vocem exaudiet Deus? Qui enim baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, nihil proficit lavatio eius, sed juxta Salvatoris sententiam <sup>m</sup> verendum est ne ei aliquid deterius contingat.* Sed quia hæc diutius haberi non possunt, nisi circa se multa circumspectione mens indefessa vigilet & attendat: in tertio gradu operatur sollicitudinem, ut iam sollicitus incipiat ambulare cum Deo suo, & ex omni parte scrutetur, ne vel in levissima re tremendæ illius maiestatis offendatur aspectus. In pœnitudo accenditur, in correctione ardet, in sollicitudine lucet, ut interior & exterior renovetur.

Hic iam respirare incipit à tribulatione malorum, & dolore, & timoris magnitudinem spirituali lætitia temperare, ne suorum enormitate scelerum, abundantiori tristitia absorbeatur. Hinc etsi timet à Iudice, sperat à Salvatore, cum iam in animo eius timor & lætitia obequient & obvient sibi, plerunque timor lætitiâ superet, lætitiâ sapius timorem excludat, & intra sui gaudii concludat arcanum. Fœlix conscientia, in qua luctamen huiusmodi indefinenter conficitur, donec quod mortale est absorbeatur à vita: donec evacuetur timor qui ex parte est, & succedat lætitiâ, quod perfectum est, quia non timor sempiternus, sed lætitiâ sempiterna erit ei. Iam verò sic ardens & lucens, nondum in domo se esse confidat, ubi sine omni timore ventorum accensum lumen soleat deportari, sed meminerit se esse sub dio, & utraq; manu studeat operire quod portat, nec credat aeri, etiam si videat esse tranquillum. Repente enim & hora qua non putaverit mutabitur, & si vel ad modicum manus remiserit, lumen extinguetur. Quod etsi etiam ardor portantis manus (ut quandoq; fieri solet) adufferit, eligat potius pati, quam retrahere manus suas, quia in momento, in ictu oculi poterit exsufflari. Si essemus in domo illa non manufacta, æterna in cœlis, ubi nullus inimicus intrat, nullus exit amicus, nihil esset timendum. Nunc verò tribus malignissimis & validissimis ventis expositi sumus, carni, diabolo & mundo, qui conscientiam illuminatam moluntur extinguere, insufflantes in cordibus nostris desideria mala, motus illicitos, & ita te repente turbantes, ut vix prænoscere valeas, unde venias, aut quo vadas. Ex quibus etsi duo sapius intermittunt, à tertio tamen nemo unquam sufflandi inducias extorsit. Ideo utriusq; manibus & cordis & corporis anima est tegenda, ne fortè quæ iam illumina-  
nata

In vigilia Nat. Domini, Sermo III. 67

nata fuerat, extingatur: nec cedendum vel recedendum, etiam si gravis tentationum fervor utriusque hominis statum vehementer afflixerit; sed dicendum cum Sancto, *Anima mea in manibus meis semper* ". Eligamus " Psal. 118.9 potius ardere, quam cedere. Et sicut quod in manibus nostris tenemus, non facile obliuiscimur: sic nunquam obliuiscamur negotium animarum nostrarum, & illa cura principaliter vigeat in cordibus nostris.

Cum ergo sic lumbi nostri præcincti fuerint, & lucernæ ardentes, cunctodiendæ sunt vigiliæ noctis supra gregem cogitationum & actionum nostrarum: ut si in prima vigilia, vel secunda, vel tertia Dominus venerit paratos nos inueniat. *Prima vigilia* est rectitudo operis, ut ad hanc quam iurasti regulam, omnem vitam exæquare coneris, nec transgrediaris terminos quos posuerunt Patres tui, in omnibus viæ & vitæ huius exercitiis, non declinans ad dexteram neque ad sinistram. *Secunda*, puritas intentionis, ut simplex oculus totum corpus lucidum faciat, ut quidquid feceris propter Deum facias, & ad locum unde exeunt gratiæ revertantur, ut iterum fluant. *Tertia* est custodia unitatis, ut in congregatione positus, voluntates aliorum tuis voluntatibus anteponas: ut non solum sine querela, sed & cum gratia inter fratres maneas, portans omnes, orans pro omnibus, ut & de te quoque dicatur °: *Hic est fratrum amator*, & 2. Mac. 15. c. *populi Israel: hic est qui multum orat pro populo, & universa sancta civitate Hierusalem.* Ita ergo in hac die adventus Unigeniti nobis veram scientiam accendit, scientiam illam, quæ nos doceat quia veniet Dominus, quæ sit morum nostrorum perpetuum & stabile fundamentum.

Et manè (inquit) *videbitis gloriam eius.* O manè, ô dies qui meliores in atriis Domini super millia, quando erit mensis ex mense, & sabbatum ex sabbato, cum splendor lucis & fervor charitatis, usq; in altissima illa magnalia terrarum incolas illustrabis! Quis de te cogitare, nedum aliquid præsumat recitare? Interim tamen ædificemus, Fratres, fidem nostram, ut si mirabilia quæ nobis reservantur, videre non possumus, saltem mirabilia, quæ propter nos in terris facta sunt, aliquantulum contemplemur. Tria opera, tres mixturas fecit omnipotens illa maiestas in assumptione nostræ carnis: ita singulariter mirabilia, & mirabiliter singularia, ut talia nec facta sint, nec facienda sint amplius super terram. Coniuncta quippe sunt invicem Deus & homo, Mater & Virgo, Fides & cor humanum. Admirabiles istæ mixturæ, & omni miraculo mirabilius, quomodo tam diversa, tamq; divisa ab invicem, invicem potuerunt coniungi?

Ex primo quidem intuere creationem, positionem & dispositionem rerum, quanta sit videlicet in creatione potentia, quanta in positione sapientia, in compositione quanta benignitas. In creatione vide quam

Tres vigiliæ noctis exponuntur.

1. rectitudo operis.

2. puritas intentionis.

3. custodia unitatis.

2. Mac. 15. c.

Tres mixturas, seu Tria opera excellentia fecit Deus in assumptione carnis nostræ.

*Mira Dei bonitas in creatione hominis.*

*Prima mixtura seu Unio Dei & hominis super omnia admirabilis.*

*Contemplatio mirè pia.*

*Secunda Unio virginis & maternitatis in Maria quam admirabilis.*

*Tertia fides & cordis humani*

multa & quam magna potenter creata sunt, in positione quam sapienter cuncta locata sunt, in bonitate quam benignè suprema & infima connexa sunt, tam amabili quam admirabili charitate. Huic enim limo terreno vim vitalem miscuit, ut in arboribus, unde surgit venustas in foliis, in floribus pulchritudo, sapor in fructibus & medicina. Nec hoc contentus adjecit etiam vim sensibilem limo nostro, ut in pecoribus quæ non solum vitam habeant, sed & sentiant, quinquepartita sensificatione vigentes. Addidit adhuc honorare limum nostrum, & ei vim rationalem immisit, ut in hominibus qui non solum vivunt, sentiunt, sed & discernunt inter commodum, & incommodum, inter bonum & malum, inter verum & falsum. Voluit quoque infirmiora nostra abundantiori gloria sublimare, & contraxit se maiestas, ut quod melius habebat videlicet seipsum, limo nostro coniungeret, & in persona una sibi invicem unirentur Deus & limus, Maiestas & infirmitas, tanta utilitas & sublimitas tanta. Nihil enim Deo sublimius, nil vilius limo, & tamen tanta dignatione Deus descendit in limum, tantaque dignitate limus ascendit ad Deum, ut quicquid in eo Deus fecit, limus fecisse credatur: quicquid limus pertulit, Deus in illo pertulisse dicatur, tam ineffabili quàm incomprehensibili Sacramento. Et attende, quia sicut in illa singulari divinitate Trinitas est in personis, unitas in substantia: sic in ista speciali commixtione Trinitas est in substantiis, in personis unitas: & sicut ibi personæ non scindunt unitatem, unitas non minuit Trinitatem; ita & hinc personæ non confundit substantias, nec substantiæ ipsæ personæ dissipant unitatem. Summa illa Trinitas hanc nobis exhibuit Trinitatem, opus mirabile, opus singulare inter omnia, & super omnia opera sua. Verbum enim & anima & caro in unam convenere personam, & hæc tria unum, & hoc unum tria, non confusione substantiæ sed unitate personæ. Hæc est prima & superexcellens mixtura & hæc prima inter tres. Adverte homo quia limus es, & non sis superbus; quia Deo conjunctus es, & non sis ingratus.

*Secunda mixtura est, Virgo & Mater, admirabilis planè & singularis. A sæculo non est auditum quod Virgo esset quæ peperit, quod Mater esset quæ Virgo permansit. Nunquam iuxta rerum ordinem virginitas, ubi fecunditas prædicatur, nec fecunditas ubi virginitas integra conservatur. Sola hæc est in qua virginitas & fecunditas obviaverunt sibi. Ibi semel factum est, quod factum non fuerat, nec fiet in æternum, quia nec primam similem visa est, nec habere sequentem.*

*Tertia est fides & cor humanum, & hæc quidem prima & secunda inferior, sed non minus forsitan fortis. Mirum enim est quomodo cor humanum*

In vigilia Nat. Domini, Sermo III. 69

humanum his duobus fidem accomodavit, quomodo credi potuit quòd DEUS homo esset: quòd Virgo manserit, quæ peperisset. Sicut ferrum & testa jungi non possunt, sic & hæc duo nequeunt commisceri, si non misceat glutinum Spiritus sancti. Ergone credendum est, quòd iste DEUS sit, qui ponitur in præsepio, qui vagit in cunis, qui omnium infantium necessitatum iniurias patitur, qui flagellatur, qui conspuitur, qui crucifigitur, qui ponitur in sepulchro, & inter duos lapides concluditur excelsus & immensus? Illane Virgo erit, quæ lactat puerum, cui maritus continuus comes est? in convivio in thalamo? Qui ducit illam in Ægyptum, reducit ab Ægypto, & solus cum sola tam longinquam, tam secretam conficit viam? Quomodo potuit hoc persuaderi generi humano, universo orbi terrarum: Et tamen tam facile, tam potenter persuasum est, ut mihi id credibile faciat credentium multitudo. Iuvenes & virgines, senes cum junioribus elegerunt mille mortibus mori, quàm vel ad momentum ab ista fide deficere.

*manu unio  
stupenda.*

*Fidei invicta  
vni.*

Et hæc quidem mixtura excellens, sed excellentior secunda, tertia verò excellentissima est. *Primam* auris audivit, sed oculus non vidit: quia auditum est & creditum usque in fines terræ magnum illud pietatis sacramentum: sed tamen oculus (Deus) non vidit absque te, quomodo te intra virginis ventris angustias humano corpori coniunxisti. *Secundam* oculus vidit, quia se fecundam & virginem illa singularis Regina conspexit, quæ conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo: cognovit & Ioseph, non minus testis, quàm custos tantæ virginis. *Tertia* in cor hominis ascendit, cum quod factum est, sicut factum est creditum est: cum magis oraculo quàm oculo credidimus, cum quæ dicta vel facta sunt, tenemus firmissimè, nullatenus dubitantes. In prima vide quid, in secunda per quid, in tertia propter quid Deus dederit tibi. Dedit tibi Christum per Mariam propter sanitatem. In prima remedium est, quia ex Deo & homine cataplasma confectum est, quod sanaret omnes infirmitates tuas. Contusæ sunt autem & commixtæ hæc duæ species in utero Virginis tanquam in mortariolo, sancto Spiritu tanquam pistillo illas suaviter commiscente. Sed quia indignus eras cui donaretur, datum est Mariæ, ut per illam acciperes, quicquid haberes, quæ per hoc quod Mater est, genuit tibi Deum: per hoc quod Virgo est, exaudita est pro reverentia sua in causa tua & totius generis humani. Si sola Mater esset, sufficeret ei ut salvaretur per filiorum generationem; si sola Virgo, sufficeret sibi, nec benedictus fructus ventris eius mundi premium esset. Cum ergo in prima sit remedium, in secunda adiutorium est: quia nihil nos Deus habere voluit, quod per Mariæ manus non tran-

*Hec meritò  
nos excitent  
ad serium &  
sedulum vir-  
ginis Deipara  
cultum.*

firet. In tertia autem meritum est, quia cum hæc firmiter credimus, jam meritum habemus, & in fide sanitas est, quia qui crediderit, salvus erit <sup>p</sup>.

<sup>p</sup> Marc. 16. c

IN VIGILIA NATIVITATIS DOMINI:  
S E R M O IV.

*Consolatio  
mundi utilis  
& inutilis,  
imò noxia.*

**H**Odiernum quidem sermonem Ordinis nostri consuetudo non exigit, sed crastina opus erit circa Missarum solemnia diutius occupari: & hora brevis sermonis longitudinem non admittet. Propterea non abs re puto preparare hodie corda vestra tantæ solemnitati, præsertim cum sit profundissima sacramenti huius & incomprehensibilis altitudo, & tanquam fons vitæ quo magis hauriatur, eo magis exuberans nunquam valeat exhauriri. Denique scio quemadmodum abundet pro Christo tribulatio vestra, & utinam abundet & consolatio vestra per ipsum. Nam mundialem quidem consolationem vobis offerre nec libet nec licet. Vilis enim est, & ad nihilum utilis huiusmodi consolatio: & (quod magis est metuendum) etiam verè ac salubris consolationis est impedimentum. Propterea qui delectatio est & gloria Angelorum, ipse factus est talus & consolatio miserorum: quia in civitate sua magnus & sublimis valde beatificat cives, ipse in exilio parvulus & humilis valde latificat exules: qui in altissimis est gloria Patris, factus est in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Parvulus enim datus est parvulis, ut magnus detur magnis: & quos justificat parvulus, magnificet postmodum & glorificet magnus & gloriosus. Hinc sine dubio Vas electionis quos de plenitudine parvuli huius acceperat, (licet enim parvulus, sed plenus gratia & veritate, & in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter <sup>a</sup>) hinc utiq; Paulus eruât verbum illud bonum, quod his diebus frequenter audistis: *Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete.* Gaudete, inquit <sup>b</sup> de exhibitione, iterum gaudete de promissione: quoniam & res plena gaudio, & spes plena gaudio est. Gaudete, quia iam percepistis dona sinistra; gaudete, quia expectatis præmia dexterae. *Læva*, inquit <sup>c</sup>, *eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Læva quidem levat, dextera suscipit. Læva medetur & justificat: dextera amplectitur & beatificat. In læva eius merita, in dextera verò præmia continentur. In dextera, inquam, deliciae, in sinistra sunt medicinae.

*Remedii per  
Christum allati  
contemplatio.*

Sed attende pium Medicum, attende Medicum sapientem. Considera diligentius quam nova medicamina portet, vide quàm non modò pretiosas, sed & speciosas attulerit Medicinas; non solum perutiles ad san-

nitatis